

**Tankavaaran ravintola ja majoituspalvelut Oy**  
**Vuotso, Sodankylä / Marko Touru, toimitusjohtaja**

Eduskunnan talousvaliokunnalle

**Pyydetty lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain (ym) muuttamisesta – HE 100/2023 vp**

*Tankavaaran kultakylä on 1970 perustettu yritys, jonka toiminnan ytimessä on kullankaivuseen liittyvä matkailu. Alueella on yrityksen lisäksi säätiöomisteinen kultamuseo. Toimintapalettiin liittyvät varsinkin talvimatkailuun liittyvät luontoaktiviteetit: poroajelut, huskyajelut, moottorikelkkailu, lumikenkäkävelyt sekä hiihtäminen. Alue sijaitsee Saariselän matkailukeskuksesta n. 30 km päässä, joten emme voi tukeutua palveluissamme heidän infraansa ja reittiverkostoon, vaan joudumme toteuttamaan ne itse, mikä toisaalta tavallaan on osa vetovoimaamme.*

Kun mikä tahansa yrityksen organisoima aktiviteetti ylittää tontin rajat, törmätään suureen määrään erilaisia sääntöjä ja asiaan vaikuttaa monenlainen lainsäädäntö. Näihin käytännön kokemuksiin liittyy myös kokemuksemme Saamelaiskäräjistä ja tuntemuksemme sen vaikutuksesta kaikkiin lupa- ja kehitysprosesseihin.

Metsähallitus on maanomistaja, joka käyttää maanomistajan oikeuksia ja lisäksi luontopalveluiden osalta joitakin viranomaisoikeuksia. Meillä on naapureinamme sekä Metsähallitus/metsätalous että siltä osin kuin UK-puisto on rajanaapurimme, Metsähallituksen Luontopalvelut. Lisäksi luonnollisesti Sodankylän kunta suunnittelee alueen maankäyttöä.

Metsähallitus tekee määrävälein maankäytön suunnitelman – tällä hetkellä voimassa on Saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelma 2022 – 2027. Tämän suunnitelman painoarvo on hyvin suuri, sillä Metsähallituksen hallinnoimaa valtion maata on saamelaisalueella n. 90%.

Olemme yli lähes 10 vuoden ajan pyrkineet vaikuttamaan alueemme reittiverkkoihin, jotta alueellamme vierailevilla olisi nykyistä laajempi mahdollisuus nauttia ympäristöstä. Tässä yhteydessä olemme nähneet, kuinka Saamelaiskäräjät käytännössä päättää maan- ja luonnonkäytöstä.

Saamelaiskäräjät on vaikuttamisresursseiltaan, kontakteiltaan ja statukseltaan ylivertainen vaikuttaja jo nyt. Sillä on erityinen rooli kaavavalmisteluissa, kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja yllä mainitussa luonnonvarasuunnitelmassa. Käytännössä se yhdessä metsähallituksen kanssa tekee päätökset.

Erilaisissa prosesseissa muut maan- ja luonnonkäyttäjryhmät ovat täysin sivuosassa. Jos Saamelaiskäräjät ottaa johonkin asiaan kielteisen kannan, ei asia yleensä etene. Kokemuksemme mukaan pääsääntöisesti saamelaisten yrittäjien hankkeisiin ei puututa, suomalaisten yrittäjien hankkeisiin pääsääntöisesti puututaan – eli käytännössä ne estetään.

Yrityksemme toiminta-alueella ei ole n. 10 km säteellä muuta asutusta, ei suomalaista eikä saamelaista. Eli kielteinen kanta ei johdu jonkin yksittäisen saamelaisen kokemasta haitasta. Olemme tietoisia, että saamelaiset matkailuyrittäjät voivat järjestää monenlaisia aktiviteetteja kansallispuistoissa ja esimerkiksi Lemmenjoen kansallispuistossa saamelainen matkailuyrittäjä voi järjestää kullanhuuhdontasafareja.

Yrityksemme on pyrkinyt hakemaan reittiä huskyajeluja varten. Kysymyksessähän ei ole saamelainen perinne, mutta se on aktiviteetti, jonka matkailijat yhdistävät arktisiin alueisiin ja sille on paljon kysyntää. Lisäksi olemme hakeneet oikeuden perustaa taukopaikka maastoon.

Sodankylän kunta, joka lain mukaan ohjaa alueellaan maankäyttöä on ottanut asiaan positiivisen kannan ja lupasi hoitaa asian kaavoituksen keinoin. Saamelaiskäräjien vaikutusvalta on kuitenkin niin suuri, että asia ei voinut toteutua. Vaikka muodollista veto-oikeutta ole, niin käytännön tasolla se on olemassa.

Jos Metsähallitus käyttää maan- ja luonnonkäytön suunnittelussa saamelaiskäräjien vaatimaa Akwe:ko- menettelyä syntyvä veto-oikeus on menettelyyn sidottu automaatti: Siinä maan- ja luonnonkäyttöä tehdään kahdessa työryhmässä, joista ns. laajaan ryhmään voivat kuulua kaikki, joilla on jokin intressi. Suppeaan ryhmään kuuluu vain Saamelaiskäräjien nimeämiä henkilöitä, sitä nimitetään Akwe:ko-ryhmäksi. Laaja ryhmä voi tehdä kehitysaloitteita – Akwe:ko-ryhmä voi estää ne. Jos ehdotetaan jotakin uutta, niin asia alistetaan Akwe:ko-ryhmälle, joka pääsääntöisesti tekee anonyymisti kieltävän päätöksen ja sen asian käsittely päättyy siihen.

Lainvalmisteludokumentissa oli kehuun mainittu ”Hyvänä käytäntönä” Metsähallituksen tapaa käydä neuvotteluja – näissä neuvotteluissa käytännössä estetään Saamelaiskäräjille epämieluisa maankäyttö jo nyt. Se tarkoittaa että muiden maan- ja luonnonkäyttäjryhmien näkökulmasta kaiken maan- ja luonnonkäyttöön liittyvän avoimuuden ja läpinäkyvyyden ja tasapuolisuuden katoamista, eli sitä että Metsähallitus ja saamelaiskäräjät sopivat asioista hyvässä hengessä keskenään ohittaen kaikkien muiden intressit.

Olemme tietoisia, että Saamelaiskäräjien toiveissa on Norjan malli, missä aluehallinnossa on tasamäärä edustajia, mutta puheenjohtaja on saamelainen. Maan- ja luonnonkäytön kysymyksissä äänestykset päättyvät tasan, mutta puheenjohtajan äänellä tehdään kieltävä päätös.

Päätös on on myönteinen vain, jos toiminnan harjoittaja on suostunut ns. kompensoimaan väitetyt haitat paikalliselle paliskunnalle. Porotaloudelle on tapana maksaa, vaikka mitään laidunvaikutuksia ei olisi.

Suomen lainsäädännössä ei kuvataunkaltaista mahdollisuutta ole, mutta käsitykseni on, että jotakin vastaavaa on tarkoitus saada rakennettua Suomen saamelaisalueelle ja tämä valmisteltu laki mahdollistaa sellaisen syntymisen.

Nyt kyseessä oleva hallituksen esitys asettaa muut elinkeinonharjoittajat alueella syrjivällä tavalla epäedullisempaan asemaan oikeuksien toteutumisen kannalta kuin poronhoitajat. Muutosesitys on saamelaisten poronhoitajien etujen mukainen – eihän sitä ole ollut valmistelemassa muut kuin siitä hyötyvät.

Saamelaiskäräjillä on kokemuksemme mukaan jo nyt pitkälle menevä vaikutusmahdollisuus – lähes veto-oikeus. Se syntyy a) muiden lakien soveltamisen kautta, b) kansainvälisten, velvoittavien sopimusten soveltamisen kautta (kuten KP-sopimus), c) Metsähallituksen tekemien linjauksien kautta (maankäytön ohjeet, luonnonvarasuunnitelma, akwe:ko-menettely) ja lopuksi d) Mainehaitan uhkan tms kautta. Silloin harvoin kun saamelaiskäräjät eivät pysty jotakin hanketta kaatamaan, voivat he vaikuttaa lupaehtoihin ja lisätä kustannuksia sitä kautta.

Näin nykyinenkin lainsäädäntö antaa Saamelaiskäräjille valtavan mahdollisuuden vaikuttaa koko laajan saamelaisalueen maan- ja luonnonkäyttöön – ja tätä mahdollisuutta myös häikäilemättä käytetään hyväksi. Nyt käsiteltävä laki vahvistaa ja stabiloi näitä ylivertaisia oikeuksia. Mitään tarkastelua esimerkiksi viimeisen 10 vuoden aikana syntyneistä maan- ja luonnonkäytön konflikteista ja niiden ratkaisusta ei ole lainvalmistelussa tehty.

Nyt valmisteltava laki parantaa saamelaisalueella porotalouden asemaa ja huonontaa kaikkien muiden elinkeinojen asemaa. Tällä on se huono puoli, että porotalous ei ole taloudellisesti kannattavaa. Ja tämän vuoksi tämäkin lakimuutos aiheuttaa päinvastaisia kulttuurisia vaikutuksia, kuin mihin tähdätään - nuoren saamelaisväestön poismuutto saamelaisalueelta on jopa suurempaa kuin muun väestön poismuutto ja merkittävin syy tähän ovat taloudelliset syyt.

Lisäksi lain muutosesitys kärjistää saamelaisten keskinäisiä suhteita sekä saamelaisten ja muiden elinkeinoharjoittajien suhteita.

Lain esitöissä on porotaloushuumassa jäänyt kokonaan tällaiset tarkastelut tekemättä.